

Hogy Mikszáth Kálmán költő (is) lett volna, a folyó kritikai kiadás ismeretében is meglepő állítás. A „nagy palócot” leginkább prózai művei, regényei-elbeszélései, illetve publicisztikai írásai alapján szokás azonosítani – verseiről nem szól a fáma. Pedig írt ő verseket is, az itt olvasható tanúsága szerint nem is akármilyeneket. A kurucokhoz leginkább negyvennyolcassága kapcsolta, mint ahogy a költeménynek fórumot adó Igazmondót is, a „baloldal néplapját”. („Baloldalinak” lenni akkoriban ezt jelentette.) A felügyelőbizottság tagjai nemsokára mind befutott kormánypártiak, köztük a későbbi miniszterelnökkel, Tisza Kálmánnal. Egyelőre azonban, a vers közlésének napján, 1869. december 12-én még valamennyien meggyőződéses ellenzékiek. Ha az egyszerre pajzán és gáláns labancgúnyoló vers epikumára gondolunk – kurucok. (*Suhai Pál*)

Mikszáth Kálmán A labanc neje

Régi történet

Szécsény mellett tanyázik a kuruc tábor:
Deli hősök, büszke hősök legjavából.
A vezérek jó Bercsényi őkegyelme,
Őt rendelte a sereghez fejedelme.

Közel már az este, tábortüzek gyúlnak;
Egész mulatság a harcedzett fiúknak.
Ellepek a mezőt, e nagy, társas termet,
S lobogó láng mellett szőnek ezer tervet.

Jár köztök a kulacs s ezernyi sok kaland,
(Miknél cifrábbakat unokám sem halland).
...Mint vágta le Gyurka a labanc hadnagyot,
Kiből akkurate két darab maradt.

Mint vették be múltkor a füleki várat,
Labanc várparancsnok hogy könnyekbe lábadt,
S miként kiáltott rá kevélyen egy vitéz:
„Ne sírjon kend, hiszen csak tréfa az egész.”

Huszt alatt meg mikor zúgott a golyó is,
Mikes süvegébe fogott egy golyóbist,
S azt a fejedelem elé vivé, mondván:
„Sánta öreganyám sem járt ilyen lomhán”...

Egyszóval a tűznél nagyon víg az élet.
Egyik a jövőbe, más a múltba mélyed,
S ha van is itt, vagy ott valami keserű,
Eloszlatja azt a muzsikus emberül.

Megzendül a nóta, a Rákóczi-nóta...
Szomorú, fájó az, a nagy idők óta:
Mintha megölt szellem lelke sírna benne...
Megölt szellem? Talán szabadság szelleme.

Hanem akkor az sem olyan búsan zengett,
Jóllehet hangjára rögtön néma csend lett.
Egy-egy gyenge sóhaj halk szárnyakon repdes,
Itt-ott egy kard csördül... itt-ott egy szem nedves.

És amint hallgatva bámulnak a tűzbe,
Viadalt, diadalt gondolatba fűzve:
Egyszer csak ott terem egy lovas levente:
Lassan lép, – gyanúsan lóg rajta a mente.

„Atyafiak!” – mondá – nem tudnák kelmetek,
Bercsényi urammal, hogy hol beszélhetek?”
A sorból egy öreg mogorva katona
A túlsó tűz felé mutat, hogy: „Ahon a'!”

A lovag egyenest, arra felé tartva,
Odaért és hosszú mentéjét felhajtja.
– Egy alélt nőt emel le fakó lovárul,
S azután a vezér színe elé járul.

„Uram, vezér! Ehol van egy gazdag fogoly.”
– Hol vetted – kiált az – beszélj, de ne koholj!
„Úgy segéljen uram, hogy igazat mondok:
Amint az imént a tábor körül bolygok,

Hát messziről látok fényes úri hintót;
Felé vágok s aztán akképp volt, a mint volt...
Ez a fehérchseléd ült benn', – kioroztam
Egy szökéssel, s aztán gyű!... míg idehoztam.

A kocsis a beste, mindjárt észrevette,
De huszárral lévén dolga, restellette
Utánam hajtani; pedig lett vón' helye,
Mert ez Strumvix labanc óbesternek neje.”

Eközben a bájos hölgy felnyitá szemét:
„Hol vagyok istenem?”... bágyadtan néze szét:
– Köztünk van – felelé Bercsényi – ne féljen!
Üljön le s pihenjen, ha úgy tetszik, kérem. –

De Strumvixné, amint a tábort meglátta,
Sikoltott s lelkét a fájdalom átjárta.
„Hisz ezek kurucok és én itt rab vagyok”...
Térdre esék: „Urak! Oh, irgalmazzatok!

Eresszetek haza férjemhez szabadon;
Legyen a váltságdíj bár mily nagy, megadom.”
Közbeszól a vezér, a deli Bercsényi:
„Szépasszony, galambom, semmit sem kell félni.

Te nem fogoly, hanem vendégünk vagy mára,
Ha már ez a vitéz hozott vacsorára;
Nem is kell váltságdíj... no, az volna derék,
Ha Rákóczi Ferenc nőikkel kereskednék.

De reggelig, mivel éjjel nem eresztlek,
S mert hintód is elment, maradj köztünk veszteg.
Addig hajszáladnak sem történik baja;
Reggel pedig aztán, én vitetlek haza”. –

A csinos menyecske a vezérre nézett,
S látván, hogy nyílt arcán ott a nemes érzet,
Bátor kacérsággal ült a tisztek mellé,
Hogyha már a fátum ily furcsán rendelé.

A kuruc tisztek meg csintalan gyerekek.
Egyik sem fél, hogy a beszédétől bereked.
A csinos menyecskét unni nem engedték.
A mosolyt szívesen adták is, meg vették:

Különösen egy, a legdélcegebb: Bethlen
Gyakran nyugtatá rajt' szemét önfeledten,
Mít a szép asszonyság éppen nem vett zokon.
...Labanc szív is lehet kuruc szívvel rokon...

– Egy szó, mint száz, minek nyújtsam a beszédet,
A víg csevegésnek reggel vetett véget.
És a felkelő nap első pillantása,
A hölgy kezét kuruc tiszt kezében látta.

Bercsényi pediglen, ki egy bunda alatt
Kergetett álmában futó labanc hadat,
Mikor felébredett legelső dolga volt
Beváltani rögtön, a tegnap adott szót.

„Strumvixné asszonyom! Mehetsz már szabadon,
Ezt a tíz vitézt meg kíséretül adom;
Biztosabbá teszik számodra az utat...
Tiszteltetem férjed, – az óbester urat.”

A menyecske mintha gondolkoznék rajta,
Egészen elmélyed, a fejét lehajtja,
Majd meg egy olvadó hamis pillantással
Titkos beszédet vált Bethlen Barnabással.

A titkos beszédnek pedig az lett vége;
A nő odalépett a vezér elébe,
S azt súgta szemérmes hangon, félmeghitten:
„Hadd maradjak én csak közöttetek itten.”

Úgy is volt, ott maradt, s egy szép csatanapon
Strumvix is megtudta, hova lett az asszony;
S tudom meg is őszült vón' belé a feje,
De levágták aznap. Nem volt rá ideje.

A PATAKI VÁR